

FĂURITORII ROMÂNIEI MARI – EVOCARE LA CENTENAR. DESTINUL MEMBRILOR CERCULUI PROFESIONAL MILITAR AL PARTIDULUI NAȚIONAL ȚĂRĂNESC

CORNELIU BELDIMAN

Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București
corneliubeldiman@yahoo.com

Cuvinte cheie: Represiunea comunistă, Gabriel Negrei, generali de război eroi, Cercul Profesional Militar al Partidului Național Țărănesc, Vasile Zorzor

Keywords: Communist repression, Gabriel Negrei, war hero generals, Military Professional Section of the National Peasant Party, Vasile Zorzor

În octombrie 1946 a fost ales comitetul de conducere al C.P.M. al P.N.Ț., format din 10 membri, condus de generalul Gabriel Negrei (președinte). La data respectivă, în Capitală și în județe se înscriuseră în secțiile militare circa 2.800 ofițeri și subofițeri, deblocați, pensionari și activi. După o scurtă perioadă de activitate, legată de organizare, întocmirea unor memorii înaintate autorităților, conducerea C.P.M. a fost arestată în mai 1948 și judecată în „Procesul martorilor”; au fost pronunțate condamnări la temniță grea și închisoare. În context se desprind figurile emblematice ale gen. Gabriel Negrei (Artilerie) și gen. Vasile Zorzor (Jandarmerie), decedați în închisoare; militari de elită ai Armatei Regale Române, eroi de război, ei au participat, cu arma în mână, pe câmpul de luptă, la făurirea statului român modern întregit. Evocarea memoriei lor la aniversarea Centenarului României Mari este o datorie de onoare.

Procesul de comunizare declanșat după 6 martie 1945 a fost caracterizat de bulversarea dramatică a valorilor tradiționale ale României. Pretextând „defascizarea” țării și acționând, sub presiunea ineluctabilă a Moscovei, împotriva factorului constituțional legal, guvernul Petru Groza a demarat „remanierea roșie” a instituțiilor statului, prin anihilarea opozanților, a elitelor și promovarea unor elemente slab pregătite profesional, dar înzestrate cu o docilitate politică verificată. Începea, astfel, derularea etapizată a planului amplu de satelizare a țării în orbita U.R.S.S., prin aplicarea stalinizării¹.

Cum era lesne previzibil, în acest context, una dintre direcțiile prioritare de acțiune a noilor guvernanți a fost destructurarea rapidă și definitivă a Armatei Regale Române, în vederea înlocuirii ei cu „armata populară”, instrument absolut necesar implantării solide a „regimului democratic”, vegheată de baionetele sovietice. În valuri succesive, profitând de prevederile Convenției de Armistițiu și ale Tratatului de Pace de la Paris, guvernul Groza a lansat ferm campania (începută anterior) trecerilor masive în cadrul disponibil și direct în rezervă a corpului ofițeresc și subofițeresc, acestea fiind, de fapt, epurări operate pe criteriile politice. Orientarea fusese clar trasată de P.C.R. încă în

---

¹ Asupra contextului istoric al României deceniilor trei-patru, istoriei Partidului Național Țărănesc și desființării sale cf. Scurtu 1994a; Scurtu 1994b; Scurtu 1995; Scurtu 1996; Pelin 1997; Scurtu, Buzatu 1999; Ciucă 2001; Giurescu 2008; Onișoru 2008; Giurescu 2010 – cu bibliografia.

septembrie 1945, când Miron Constantinescu afirma necesitatea executării unei „curățenii mari în rândurile ofițerilor”². Astfel, în perioada mai 1945 – mai 1948, circa 2/3 din cadrele aflate în funcție la sfârșitul războiului au fost îndepărtate din armată pe criterii politice sau arbitrare de altă natură; din punct de vedere statistic, acest proces s-a tradus prin disponibilizarea a peste 32.000 ofițeri, subofițeri și maiștri militari³.

În condițiile date, masa compactă a cadrelor militare disponibilizate s-a grupat în nuclee, exprimându-și în mod organizat protestele împotriva măsurilor abuzive aplicate de comuniști în armată și cerând repunerea în drepturile legale. În acest context, partidele din opoziție (în special Partidul Național Țărănesc, în calitatea sa de partid senior al opoziției) și-au intensificat eforturile de atragere (încununate, în bună măsură, de succes) în rândurile lor a militarilor pensionari, în rezervă și mai ales din cadrul disponibil. Asistăm, astfel, la manifestarea fenomenului de sporire, fără precedent, a efectivelor membrilor militari ai partidelor de opoziție, faptul acesta având consecințe notabile asupra orientării activității respectivelor organisme politice. În același timp, tot mai îngrijorate, forțele guvernante au urmărit sistematic și dintru început dezvoltarea fenomenului, așteptând momentul prielnic aplicării măsurilor de anihilare.

Potrivit depoziției lui Iuliu Maniu în marele proces politic din octombrie-noiembrie 1947, Secția de Studii și Documentare Militară (pe scurt, Secția Militară) a Partidului Național Țărănesc s-a întemeiat în anul 1926, având ca președinți mai mulți distinși generali, între care generalul Nicolae Rujinschi. Lucrările elaborate în această comisie profesională a partidului s-au dovedit de extremă utilitate în importanta operă de reorganizare militară a țării, începând cu anul 1928, când Partidul Național Țărănesc a devenit partid de guvernământ⁴.

Conform prevederilor Statutului Partidului Național Țărănesc din 1935, pe lângă organizația politică (respectiv, pe lângă Cercul de Studii central⁵) funcționau organe auxiliare, între care și secțiile profesionale, al căror scop era perfecționarea membrilor în domeniile specifice de activitate, prin prisma programatică a partidului. Aceste secții profesionale au funcționat oficial până în 1938. În cadrul partidului puteau exista două secțiuni militare: una aparținea Cercului de Studii și Documentare, prezidat de prof. Tașcă și avea doar referenți, nu membri; a doua era secția profesională propriu-zisă, numită Secția Militară; ea era condusă de un președinte pe țară și includea secțiile județene și secția Capitalei. Secția Militară reunea ofițeri și subofițeri pensionari, în rezervă și deblocați (din cadrul disponibil). Secția Militară pe țară era subordonată direct președintelui partidului, Iuliu Maniu, iar Secția Militară a Capitalei vicepreședintelui Ion Mihalache. Orientarea lor politică se conforma orientării politice

² „[...] Chestiunea muncii militare este foarte însemnată, trebuie să i se dea o importanță deosebită. Să fie pe primul plan. Și, în special, trebuie făcută o curățenie mare în rândurile ofițerilor, o deblocare masivă ...” – Ședința Biroului Politic al C.C. al P.C.R., 25 septembrie 1945 – după Chirițoiu 1997, p. 114.

³ Pentru detalii cf. Șperlea 2003; Șperlea 2008; Duțu 2016 – cu bibliografia.

⁴ Henegariu 1999, p. 515-516. Documentele utilizate în redactarea lucrării de față au fost consultate în Arhiva Serviciului Român de Informații în perioada 1998-1999, având cotele existente în registrul de la sala de studiu; ulterior ele au fost predate Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, unde au primit alte cote arhivistice, care se regăsesc în registrele instituției respective; Beldiman 2000, p. 158-173; Memoriul apărării generalului Zorzor ca „Ultim cuvânt” – ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, f. 113. O abordare sumară a problemelor legate de activitatea Cercului Profesional Militar al P.N.Ț., bazată pe unele dintre documentele procesului „Lotului martorilor”, se datorează gral. (r) Ioan P. Suciuc – Suciuc 1998; de semnalat redarea eronată a unor date extrase din documentele studiate (Suciuc 1998, p. 545-547, 549) – cf. și Beldiman 2000, p. 6.

⁵ Pop 2010.

generale a partidului, programului și tacticii lui⁶. După decesul în 1940 al președintelui, generalul Rujinschi, Secția Militară nu a fost desființată, dar nu a mai activat.

În existența Secției militare și a Cercului Profesional Militar ale Partidului Național Țărănesc (1945-1947) se pot decela mai multe etape.

Prima dintre ele a cuprins perioada de la reluarea activității și până la alegeri (octombrie/noiembrie 1945 – 19 noiembrie 1946). În cadrul ei s-a conturat subetapa marcată de remanierea de la 28 octombrie 1946 – transformarea Secției militare în Cerc Profesional Militar. Activitatea se desfășura preponderent în Capitală, fiind caracterizată de preocupări organizatorice, atragerea militarilor deblocați sau trecuți în rezervă, educația politică a membrilor, propagandă și intense preparative electorale.

A doua perioadă a fost subsecventă datei de 19 noiembrie 1946 și s-a întins până în martie/aprilie 1947 (când se preconiza accederea P.N.Ț. la putere prin organizarea de noi alegeri), fiind caracterizată prin contestarea rezultatelor alegerilor și accentuarea activităților și a propagandei anticomuniste. A fost etapa caracterizată astfel de Ion Mihalache: „Acum este epoca omului de acțiune, a omului de baricade. Actualul regim trebuie răsturnat, pentru a se salva țara”⁷.

Ultima perioadă a fost marcată de măsurile represive luate de autoritățile comuniste, respectiv: declanșarea valurilor de arestări în rândurile P.N.Ț., culminând cu episodul Tămădău; dizolvarea partidului și arestarea membrilor conducerii Cercului Profesional Militar din Capitală și din țară (martie/aprilie – iulie/august 1947)⁸. Ca punct final, procesul C.P.M. (sau „Procesul martorilor”), desfășurat expeditiv în mai 1948, a condus la condamnarea tuturor militarilor judecați, fără dovedirea corespunzătoare a vinovățiilor. Foarte curând, regimul detenției s-a dovedit fatal pentru trei dintre ei: generalii Gabriel Negrei⁹, Vasile Zorzor¹⁰ și Grigore Stoika.

În iarna anului 1944/1945, în vederea reluării activității Secției militare, conducerea P.N.Ț. a însărcinat, la cererea sa, pe generalul (r) Vasile Zorzor să constituie o comisie și să elaboreze un Regulament special al Secției militare. Acest regulament a fost înaintat în aprilie 1946 președintelui Iuliu Maniu și vicepreședintelui Ion Mihalache și a servit ca normă de funcționare până la noi dispoziții¹¹.

În toamna anului 1945 (octombrie/noiembrie), în condițiile revenirii la regimul pluripartidist, bazat pe Constituția din 1923, conducerea P.N.Ț. a hotărât revigorarea activității acestui organism profesional al partidului. Secția Militară era, astfel, prima reactivată în P.N.Ț. după război, una dintre cele mai viguroase și mai importante (alături de Secția muncitorească și Secția tineretului), dat fiind statutul și pregătirea membrilor săi, cadre militare ale Armatei Regale Române, educate în spiritul rigorii, al disciplinei, al vieții morale solide.

Generalul Negrei sintetiza astfel rolul și importanța Secției militare și, mai târziu, a C.P.M.: ace(a)sta „[...] cuprinde o mare parte din cadrele active ale armatei de rezervă, care este baza armatei de mâine și vlaga națiunii. P.N.Ț. are interes nu numai electoral să polarizeze cât mai multe din aceste elemente disciplinate, cu școala a două mari războaie, cu o cultură morală omogenă și una tehnică de diferite specialități și a le iniția în ideologia democratică a timpului potrivit, pentru statul țărănesc, spre a nu-i lăsa

⁶ Cf. declarația lui Iuliu Maniu și a lui Nicolae Penescu – Henegariu 1999, p. 36-38, 94-95.

⁷ Henegariu 1999, p. 293.

⁸ ASRI, F.,D”, Dosar 1680, f. 14.

⁹ Beldiman 2018a.

¹⁰ Zorzor 2003; Spănu 2017; Beldiman 2018b.

¹¹ Apărarea generalului Vasile Zorzor – ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 4, f. 94.

să cadă sub influențe extremiste. Avem între ei veterani maturi și tineri ofițeri și grade inferioare de toate categoriile, de la general de corp de armată, stat major sau tehnic și politehnic până la plutonier și maiștri, complicitate specifică acestui cerc. Unii pot face parte din Cercul de Studii pentru concepții și alții din diferite Cercuri Profesionale pentru execuție. Prin aceste caracteristici, Cercul Profesional Militar se deosebește de celelalte cercuri de specialitate unică; unii membri ai lui sunt de mai multe specialități (militare, strategie și tactică, stat major, tehnic, aviație, industrie, profesori, administrație, medici, economiști, juriști etc.). Un asemenea rezervor de energie și de competențe nu trebuie neglijat, ca până acum, el este disponibil, căci majoritatea elementelor nu au ocupațiuni absorbante; de aceea, statul ar trebui să-i întrebuițeze, cum se făcea în Germania, unde elementele scoase din armată erau puse în funcțiuni și nu se crea, ca la noi, o clasă de nemulțumiți, cu moralul zdruncinat, că nu au cu ce să se întrețină [...]”¹².

Prima măsură organizatorică aplicată a fost convocarea ședinței de investire a noii conduceri a Secției militare; cadrelor membre (în număr de 52, generali și ofițeri) li s-a adus la cunoștință faptul că Iuliu Maniu desemnase ca președinte pe col. Ștefan Stoika, în fruntea unui comitet provizoriu, cu misiunea de a pregăti alegerea conducerii definitive statutare. Acesta și-a exercitat funcția până la 28 octombrie 1946, coordonând activitatea la nivel național, inclusiv pe Capitală. Forma de organizare aprobată de forurile conducătoare ale partidului includea o structură tripartită, inspirată de cea a Statelor Majore ale Comandamentelor Militare, bazată pe înființarea următoarelor comisii: 1. *Comisia de informații* (formată din patru membri și condusă de generalul Vasile Zorzor), care avea drept scop culegerea materialului documentar necesar studierii diferitelor probleme din competența Secției; 2. *Comisia de organizare* (formată din 10 membri și condusă de generalii Gheorghe Constantinescu și Dumitru Georgescu), având ca scop elaborarea studiilor asupra tuturor problemelor în legătură cu reorganizarea armatei, preconizată de P.N.Ț.; 3. *Comisia juridică* (formată din patru membri și condusă de generalul Vasile Zorzor), urmărind traducerea în legi, regulamente, decizii ministeriale etc., a studiilor realizate de Comisia de organizare. Secția Militară avea un Secretariat, care gestiona arhiva și asigura legăturile cu restul structurilor de partid. În mai mult de un an de activitate, Secția Militară a abordat, în ședințe plenare publice și în comisii probleme diverse, precum: organizarea Secției militare; caracterul și organizarea viitoareii armate; elaborarea unor proiecte de legi: Legea Cadrului disponibil, Încadrarea Jandarmeriei, Instruirea militară a populației ș.a.¹³. Aici trebuie făcută precizarea că, în vederea respectării prevederilor legale, toate proiectele de legi ale Comisiei juridice a C.P.M. erau transmise conducerii Ministerului de Război, Marelui Stat Major și Comitetului Apărării Naționale; totodată, ele erau supervizate de un observator al Ministerului Justiției și al Ministerului de Interne, urmare a memoriilor depuse în acest sens de col. Ștefan Stoika¹⁴.

Consecință a aplicării măsurilor de restructurare masivă a corpului de conducere a armatei prin deblocări arbitrare, la 19 august 1946, o delegație a ofițerilor superiori deblocați a remis un memoriu-protest ministrului țărănist, Emil Hațieganu și Delegației Permanente a P.N.Ț. Memoriul, semnat de 486 de militari, se încheia cu solicitarea admiterii înscrierii lor în Secția Militară a P.N.Ț., unde doreau „să activeze cu credință

¹² Ședința plenară din 28 februarie 1947 – Henegariu 1999, p. 708-709.

¹³ *Dare de seamă asupra activității Secției militare a P.N.Ț.*, elaborată de col. Ștefan Stoika – ASRI, F.,D”, Dosar 1692, f. 52-57; Henegariu 1999, p. 62, 167.

¹⁴ Henegariu 1999, p. 841.

și energie pentru triumful principiilor democratice”¹⁵. În cursul lunilor august – octombrie, problemele legate de organizarea alegerilor de la 19 noiembrie au ocupat și în cadrul Secției militare un loc important, ele discutându-se cu membrii din conducerea centrală a partidului; s-a obținut aprobarea editării gazetei Secției, numite *Armata Regală* (nepusă însă în practică) și s-a intensificat propaganda electorală prin elaborarea de manifeste destinate armatei și trimiterea în teritoriu a 80 de ofițeri membri ai Secției. Cu ocazia consfătuirii conducerii P.N.Ț. din data de 1 octombrie 1946 s-a discutat și situația Secției militare, raportul prezentat de avocatul Nicolae Pascu (secretar general adjunct) precizând că în Capitală și în județe se înscrieseră în secțiile militare circa 2.800 ofițeri și subofițeri, dintre care 60% deblocați, 30% pensionari și 10% activi; s-a stabilit ca delegațiile P.N.Ț. la secțiile de votare să aibă în componență și ofițeri deblocați, pentru București estimându-se organizarea a 40 de echipe¹⁶.

În octombrie 1946 au fost operate remanieri importante în activitatea organismului militar al P.N.Ț., pe baza prevederilor noului Regulament al Capitalei; astfel, Secția Militară de pe lângă Organizația Centrală (care activa la nivel național, înglobând și Secția Militară a Capitalei) a primit din partea conducerii partidului – *recte*, a vicepreședintelui Ion Mihalache, însărcinarea de a pune în funcțiune Secția Militară a Capitalei, ca organism distinct, secția pe țară urmând a avea o conducere și o subordonare separate. În acest scop, la 17 octombrie s-a ținut ședința pregătitoare, în care secretarul general al P.N.Ț., Al. Bunescu a explicat noile prevederi statutare relative la funcționarea cercurilor profesionale și a făcut sugestii privitoare la modalitatea practică de organizare a cercului militarilor. A fost ales comitetul „de inițiativă” (având în frunte pe col. Ștefan Stoika), în sarcina căruia revenea: întocmirea listei militarilor din Capitală membri ai P.N.Ț. care urmau să intre în cercul profesional; organizarea alegerilor pentru instalarea Comitetului definitiv¹⁷.

În baza prevederilor art. 57-58 din Statutul P.N.Ț. și a celor cuprinse în noul Regulament al Capitalei, în urma directivelor președintelui Iuliu Maniu și ale vicepreședintelui Ion Mihalache, la data de 28 octombrie 1946 a avut loc la sediul P.N.Ț. din str. Clemenceau nr. 9 (astăzi str. Gabriel Peri), în prezența lui Corneliu Coposu, ca reprezentant al conducerii partidului, ședința de transformare a Secției militare în Cerc Profesional Militar, cu o mai accentuată activitate politico-militară. Spre a nu genera confuzii și bănuieli neîntemeiate în rândurile opiniei publice și la nivelul organelor represive, controlate de comuniști, s-a hotărât, în spiritul și litera noilor prevederi statutare, schimbarea denumirii de Secție militară în Cerc Profesional Militar, pentru a sublinia (o dată în plus) preocupările fundamentale ale acestei structuri, de natură politică și profesională și nu militar-subversivă.

Adunarea a ales un comitet de conducere format din 10 membri: generalul Gabriel Negrei (președinte); col. Ștefan Stoika (prim vicepreședinte); generalii Vasile Barbu, Vasile Zorzor și Grigore Stoika (vicepreședinți); căpitan Marin Zaharia (secretar); sublocotenentii Traian Lupănescu și Paul Walter; maistrul Teodor Cazan; plutonierul major Gheorghe Albu (membri). Comitetul executiv al C.P.M. („de direcție”), ales la prima convocare a comitetului de conducere includea pe președinte, pe vicepreședinți, un casier (căpitanul Marin Zaharia) și un secretar (colonelul Stoenescu). El și-a ținut ședințele în biroul col. Ștefan Stoika de la Societatea „Metrom”, unde acesta era membru în Consiliul de administrație. Biroul executiv al C.P.M., numit de

¹⁵ ASRI, F.,D”, Dosar 1782, f. 64-65.

¹⁶ ASRI, F.,D”, Dosar 1782, f. 15-17, 37.

¹⁷ ASRI, F.,D”, Dosar 1782, f. 174; ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 1, f. 36-37; Beldiman 2000, p. 36.

generalul Negrei, era format din acesta, generalii Stoika Grigore, Vasile Barbu și col. Ștefan Stoika. Ședințele lui (3-4 în total) au avut loc în locuința generalului Negrei.

S-au operat unele modificări ale structurii organizatorice tripartite a vechii Secții militare. Astfel, *Comisia juridică* a fost pusă sub conducerea generalului Vasile Zorzor; noua *Comisie tehnică, de organizare și documentare* a fost încredințată generalului Grigore Stoika; *Comisia informativă*, aflată anterior sub conducerea col. Ștefan Stoika a fost desființată, atribuțiile ei fiind preluate de *Comisia tehnică de organizare și documentare*¹⁸. În fiecare comisie funcționau subcomisii pe arme și specialități, formate din 7-8 membri și conduse de: Artilerie – general Grigore Stoika; Aviație – general Achil Diclescu; Cavalerie – col. Dumitru Cantea; Intendență – col. Ionescu; I.O.V.R. – general Traian Butunoiu. S-a organizat și un *Birou al presei*, condus de maiorul Ion Fetecău¹⁹.

Ulterior au fost stabilite atribuțiile membrilor conducerii C.P.M. în organizarea teritoriului, conform directivelor președintelui general Negrei: astfel, col. Ștefan Stoika îi revenea organizarea Capitalei, generalului Vasile Zorzor cea a Vechiului Regat, iar generalului Vasile Barbu cea a Ardealului și a Banatului.

Ca modalitate practică de lucru, toate lucrările comisiilor trebuiau să fie depuse la biroul comitetului, dezbătute apoi în ședințele plenare publice, după care comisia le dădea forma definitivă, se semnau de către membrii întregului comitet și se înaintau prin președinte forului central al P.N.Ț.²⁰

În fapt, contrar indicațiilor exprese ale vicepreședintelui Ion Mihalache, punându-se în aplicare măsurile ordonate de generalul Negrei, după remaniere funcționa același comitet al Secției militare (cu excepția președintelui), având atribuții la nivel național, înglobând și organizația Capitalei, încălcându-se astfel competențele de conducere ale președintelui Iuliu Maniu și ale vicepreședintelui Ion Mihalache. Acesta din urmă prevăzuse însă de la început organizarea C.P.M. pe țară ca organism distinct, cu un comitet sub președinția generalului Alexandru Gheorghieș (proiect care nu a fost pus niciodată în operă). În ședința plenară a C.P.M. din 28 februarie 1947 (singura la care a participat), Ion Mihalache a interzis aplicarea măsurilor de organizare a C.P.M. județene în formula preconizată de generalul Negrei, punând capăt neînțelegerilor pe această temă²¹.

Așa cum arăta generalul Negrei în prima ședință plenară din 1947 (20 ianuarie): „Scopul Cercului Profesional Militar al P.N.Ț. este politic în primul rând; suntem un organ auxiliar, care poate deveni foarte util și important prin număr și categorii de competențe, utilizabile mai ales în urma deblocărilor. Trebuie să ne ocupăm însă ca organizație viabilă și de interesele acestor colectivități de veterani, pensionari și din cadrul disponibil, apăsate de nevoi materiale și morale, în multe cazuri; suntem, cu alte cuvinte, un fel de sindicat al militarilor din P.N.Ț., de orice grad și categorie”²².

Diferențele de statut socio-profesional, grade, vârstă și interese imediate dintre membrii săi (militari în retragere și rezervă, pensionari în vârstă, care predominau anterior anului 1945 în Secția Militară; militari la începutul carierei, foști până foarte recent activi, tineri și foarte tineri – între 25 și 50 ani – înscriși în P.N.Ț. ca urmare a

¹⁸ Declarația generalului Vasile Zorzor – Beldiman 2000, p. 100.

¹⁹ ASRI, F.,D”, Dosar 1636, f. 141-142.

²⁰ Memoriul apărării generalului Zorzor ca „Ultim cuvânt” – ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, f. 115; Beldiman 2000, p. 158-173.

²¹ Henegariu 1999, p. 63-64, 630-631.

²² ASRI, F.,D”, Dosar 1646, f. 106; Beldiman 2000, p. 44-50.

masivelor deblocări și treceri direct în rezervă aplicate atât înainte, dar, mai ales, din 1945 și care, deja, dominau numeric în 1946), au făcut ca, sub raportul orientării activității, în rândurile C.P.M. să apară divergențe. Militarii în vârstă urmăreau, în principal, derularea activităților strict specifice unui cerc de studii și asigurarea facilităților materiale legale aferente statutului de breaslă (neglijate de către guvern). Noul val al tinerilor militari spera în prevalarea rolului politic militant angajat al C.P.M. și în respectarea promisiunilor P.N.Ț. că va fi grabnic reîncadrat în armată, anulându-se nedreptățile făcute.

La rândul său, conducerea partidului (în special vicepreședintele Ion Mihalache) urmărea transformarea C.P.M. din cerc de studii în organizație militantă, implicată specific mai activ în opoziția anticomunistă, mai ales în noile condiții de după alegerile de la 19 noiembrie 1946.

În perioada octombrie 1946 – iulie 1947, la sediul partidului din str. Clemenceau nr. 9 s-au ținut 18 ședințe plenare publice săptămânale (inițial luna, apoi vinerea, de la orele 17 la 18), la care au participat, în medie, 100 de membri. Numărul membrilor activi din Capitală era de peste 500, dintre care 20 generali și 40 colonei; la nivel național se estima numărul total al membrilor la 4.000²³. Primiriile de noi aderenți erau puncte comune pe ordinea de zi a fiecărei ședințe plenare; în medie se înscriau de fiecare dată 20 de ofițeri și subofițeri. Trebuie reamintit însă faptul că liderii țărâniști se bucurau de colaborarea constantă și de sprijinul unor ofițeri superiori și generali neînscrisi formal în partid sau în C.P.M.; de asemenea, existau situații în care unii ofițeri erau înscrisi în P.N.Ț., dar nu și în C.P.M. (a se vedea, între altele, cazul generalului Gheorghiu și al cpt.-cdor Mocanu)²⁴.

Coordonatele majore ale activității au fost: înființarea C.P.M. în teritoriu, solicitându-se aplicarea acestei măsuri șefilor organizațiilor politice județene prin adrese și comunicate publicate în ziarul *Dreptatea*; aplicarea măsurilor pentru câștigarea de noi aderenți în mare număr, din rândurile militarilor deblocați, pensionari și în rezervă; intensificarea propagandei electorale și anticomuniste în instituțiile și unitățile militare, speculându-se nemulțumirile din armată și promițându-se îndreptarea grabnică a ilegalităților comise de comuniști, imediat ce P.N.Ț. ar fi ajuns la putere; dinamizarea activității în teren prin organizarea unor nuclee P.N.Ț. în armată²⁵.

În situația revenirii la guvernare, P.N.Ț. preconiza ca obiective privind reorganizarea armatei: desființarea aparatului E.C.P.; trecerea în rezervă a ofițerilor activi sau în rezervă concentrați la data respectivă și care nu au absolvit Școala pregătitoare de ofițeri; rechemarea în cadrele active ale armatei a circa 50% dintre ofițerii aflați în cadrul disponibil, respectiv, a acelor merituoși, dați afară pe criterii politice; îmbunătățirea stării materiale și morale a ofițerilor; neaplicarea măsurilor represive împotriva ofițerilor comuniști; depolitizarea armatei²⁶.

Noua lege electorală din 1946 prevedea votul militarilor și activitățile subsecvente (propaganda electorală în unități și instituții militare etc.). Acest fapt a crescut rolul rezervat Secției militare și, apoi, al Cercului Profesional Militar în cadrul P.N.Ț. Propaganda electorală a partidului în unitățile și instituțiile militare se făcea prin difuzarea de manifeste și de la om la om, urmărindu-se discreditarea guvernului comunist și punerea în adevărata lumină a măsurilor de „democratizare” a organismului

²³ ASRI, F.,D”, Dosar 1646, f. 86.

²⁴ Declarația lui Iuliu Maniu și a col. Ștefan Stoika – Henegariu 1999, p. 46-47, 169-171.

²⁵ Henegariu 1999, p. 64-65.

²⁶ ASRI, F.,D”, Dosar 1646, f. 53.

militar, aplicate de Direcția Politică a Armatei (E.C.P.). În ziua alegerilor de la 19 noiembrie 1946, o delegație formată din ofițeri ai Cercului Profesional Militar a asigurat paza Biroului Electoral Central al Organizației P.N.Ț. a Capitalei (instalat în locuința lui Vasile Serdici din str. Christian Tell nr. 10); dintre aceștia, un număr de 12 ofițeri a constituit garda personală a lui Iuliu Maniu²⁷.

Un alt moment care a marcat implicarea membrilor C.P.M. în activități de teren a fost distribuirea ajutorului alimentară american pentru Moldova din februarie-martie 1947. La inițiativa lui Nicolae Penescu, C.P.M. a fost solicitat să formeze echipe compuse din ofițeri, care să asigure supravegherea transportului și distribuției cerealelor primite din S.U.A. Prin intermediul Crucii Roșii au fost angajați în acest scop circa 60 de militari deblocați; între delegații județeni se numărau: col. Stoenescu, cpt.-cdor Gheorghe Mocanu (care a fost comandantul trenului cu destinația Iași), maior Ion Fetecău, slt. Traian Lăzărescu ș.a. Lt.-cdor Mircea Cioroiu a lucrat la Comitetul de organizare a distribuției din C.P.M., asigurând evidența repartiției sarcinilor²⁸.

În cadrul comisiilor C.P.M. au fost elaborate mai multe documente organizatorice de primă urgență, între care: Regulamentul special al C.P.M., predat Secretariatului General al partidului și Planul general de organizare a Armatei. Conceput la sugestia vicepreședintelui Ion Mihalache de către generalul Grigore Stoika în Comisia tehnică, de organizare și documentare, acest plan urmărea eludarea prevederilor dezavantajoase pentru România ale Tratatului de Pace de la Paris, semnat la 10 februarie 1947, propunând soluții pentru camuflarea, dotarea și instruirea efectivelor armatei naționale²⁹.

Comisiei juridice îi reveneau sarcini majore: în cadrul ei se planificase elaborarea a 25 proiecte de legi, între care: cea a statutului cadrelor militare, cele relative la armată, poliție și jandarmerie. Generalul Zorzor declara necesitatea stringentă a finalizării proiectelor legislative până în martie-aprilie 1947, când se estima participarea P.N.Ț. la guvernare. A fost prevăzută și susținerea în ședințele plenare a unui ciclu de 19 conferințe, pe întreaga durată a anului 1947; dintre acestea, au fost prezentate doar trei: *Armata de mâine* (col. Ștefan Stoika); *Pensionari și deblocați* (general Vasile Zorzor); *Dezarmarea și apărarea națională* (col. Dumitru Cantea)³⁰.

Una dintre cele mai importante ședințe plenare a fost cea din 28 februarie 1947, care a reunit circa 200 de membri și la care a participat vicepreședintele P.N.Ț., Ion Mihalache. Acesta a explicat în detaliu doctrina P.N.Ț., a încurajat continuarea activității în C.P.M. și a formulat critici vehemente la adresa guvernului comunist adus la putere prin fraudă, care a aruncat țara în haos economic, social și moral.

Ultima ședință a C.P.M. (27 iunie 1947, după Paști) a avut loc în condițiile intensificării terorii împotriva P.N.Ț., prin arestarea masivă a membrilor săi (în cursul lunilor martie și mai); pe un ton sumbru, resemnat, care nu a fost disimulat nici în

²⁷ Henegariu 1999, p. 62; Raportul Corpului Detectivilor de supraveghere a lui Iuliu Maniu în ziua de 19 noiembrie 1946; Nota privind lista nominală a gărzii lui Iuliu Maniu – ASRI, F,,D”, Dosar 1635, f. 48, 51-53. Direcția Poliției de Siguranță a aplicat prompt măsurile (ilegale) de urmărire și arestare a militarilor respectivi; conform afirmațiilor col. Ștefan Stoika, la data de 26 noiembrie erau deja reținuți cinci dintre ei – ASRI, F,,P”, Dosar 10.718, vol. 9, f. 254.

²⁸ ASRI, F,,P”, Dosar 10.718, vol. 1, f. 88-89; ASRI, F,,D”, Dosar 1692, f. 99-101.

²⁹ Henegariu 1999, p. 66-67.

³⁰ Declarația generalului Gabriel Negrei – ASRI, F,,P”, Dosar 10.718, vol. 1, f. 24; ASRI, F,,D”, Dosar 1680, f. 20; Beldiman 2000, p. 85-93.

rândurile ultimului proces-verbal (nr. 50), președintele general Negrei își exprima speranța învierii încrederii în sosirea unor vremuri mai bune pentru țară³¹.

Organele informative ale statului, atât cele existente și înainte de război, remaniate prin epurări și controlate acum de comuniști, cât și cele organizate de aceștia (Direcția Poliției de Siguranță – Corpul Detectivilor; Serviciul Special de Informații; Centrele de Control Militar din cadrul Secției a II-a din Marele Stat Major și Serviciul de Informații al Armatei, acesta din urmă apărut prin reorganizarea de către Direcția Politică – E.C.P. a Secției a II-a) au desfășurat activități continue de supraveghere a membrilor partidelor din opoziție, derulate asiduu încă din 1944 și continuate, din 1948, în principal de organele Securității, până în anii '60.

Un loc central în cadrul acestor preocupări, legate de controlul total al mișcărilor opoziției anticomuniste interne, în vederea anihilării, revenea Partidului Național Țărănesc. O Notă informativă a Direcției Poliției de Siguranță din 1945 preciza că Iuliu Maniu fusese informat de către membrii Curții Militare despre intenția fermă a guvernului de a-l trimite în judecată pentru ca, pe baza sentinței cu caracter politic care s-ar fi pronunțat, să poată dizolva Partidul Național Țărănesc³². Intențiile liderilor comuniști în legătură cu opoziția erau, de altfel, exprimate deschis, în contextul declanșării proceselor politice din anii 1945-1946; Vasile Luca declara: „Nu trebuie uitat scopul: compromiterea și distrugerea partidelor istorice”³³.

Pe același plan al ilegalităților flagrante, al măsurilor arbitrare, persecutorii, aplicate de demnitarilor comuniști din guvern s-au înscris și cele două valuri de arestări ale conducătorilor și membrilor P.N.Ț. (peste 1.000 de persoane) din martie și mai 1947, ordonate de ministrul de Interne Teohari Georgescu, prin Ordinele secrete nr. 18.000/S și 50.000/S. Ilustrativă în probarea abuzurilor este și situația procurorului Bălăceanu de la Tribunalul Ilfov, care a fost sancționat deoarece a deschis acțiune penală împotriva a doi polițiști, pentru săvârșirea infracțiunilor de purtare abuzivă și arestare ilegală a unor persoane (opozanți politici ai regimului?), pe durata mai multor luni; acești polițiști acționaseră nu pe baza dispozițiilor legale, ci la ordinul personal al ministrului de Interne³⁴.

Serviciile informative amintite dispuneau de agentură și informatori dirijați în rândurile Cercului Profesional Militar, în anturajele membrilor marcanți ai P.N.Ț. și ale ofițerilor din conducerea C.P.M. La fiecare dintre ședințele plenare ale C.P.M. participau în mod curent agenții Siguranței, ai S.S.I. și ai S.I.A. Supravegherea totală a P.N.Ț. este manifestă atât din marea număr al notelor informative, cât și din datele incluse în materialele de sinteză (rapoarte, studii, referate), elaborate de aceste servicii și păstrate în diverse fonduri arhivistice³⁵. Redactat ca evaluare a consecințelor ipotezei dizolvării în regim de urgență a Cercului Profesional Militar, avută în vedere de autoritățile comuniste, un referat al Direcției Poliției de Siguranță, Brigada I Informații oferea, cu trei zile înaintea consumării episodului Tămădău, măsura amplorii dispozitivului de urmărire a C.P.M. și a P.N.Ț. în general, recunoscând, totodată, inconsistența acuzațiilor relative la acțiunile subversive ale acestora și propunând

³¹ ASRI, F.,D”, Dosar 1646, f. 132-134; Beldiman 2000, p. 67-68.

³² Nota informativă nr. 3.727 din 22 decembrie 1945 a Direcției Generale a Poliției – Direcția Poliției de Siguranță (cf. Henegariu 1999, p. 831).

³³ Ședința Biroului Politic al C.C. al P.C.R. din 26 iulie 1946 – cf. Secașiu 1998, p. 10.

³⁴ Henegariu 1999, p. 831-832.

³⁵ ASRI, F.,D”, Dosarele 1635, 1636, 1641, 1646, 1692, 1782, *passim* (note informative); Dosar 2153, *passim* (referate, sinteze, rapoarte); ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 8, f. 253-256; ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 9, f. 314, 320-321 (note informative); Beldiman 2000, p. 33-84.

intensificarea supravegherii: „[...] opiniez că și la noi în țară există puse bazele unei organizații secrete, folosind în special foști militari. Această organizație a dat în multe rânduri la iveală faptul că există, neputându-se însă stabili nici o dată sigură asupra ei. Din punct de vedere politic nu s-a putut stabili vreo legătură conspirativă cu partidele de opoziție, în special cu P.N.Ț. Maniu, formându-se doar convingerea că această legătură există”³⁶.

După data de 14 iulie 1947 și după dizolvarea P.N.Ț., autoritățile au trecut la arestarea sistematică a conducătorilor și membrilor acestuia, pregătind cel mai mare proces politic postbelic. Între ei s-a numărat și o parte a comitetului și a membrilor C.P.M. Primul și cel mai consistent lot, format din 19 inculpați (unii dintre ei plecați din țară), în frunte cu Iuliu Maniu și Ion Mihalache, a fost judecat și condamnat în procesul, numit de propaganda comunistă, „al trădării naționale” (octombrie-noiembrie 1947); între aceștia se aflau, din C.P.M., col. Ștefan Stoika și lt.-col. Dumitru Stătescu. Rechizitoriul reținea, ca al treilea cap principal de acuzare în sarcina celor doi conducători amintiți ai partidului, crearea și conducerea „organizației militare conspirative”, respectiv Secția Militară și C.P.M.³⁷. Strategia aplicată de comuniști în regizarea procesului, ca și inconsistența dovezilor incriminatorii au determinat, într-o primă fază, includerea pe lista martorilor a restului militarilor arestați, membri și nemembri ai C.P.M.

La începutul lunii martie 1948 se constituia cel de-al treilea lot al membrilor fostului P.N.Ț. – dar și nemembri (18 persoane, civili și militari), denumit, cu o amară ironie, conformă întrutotul realității, „Lotul martorilor”; rezoluția sumară a lui Gheorghe Pintilie („Pantiușa”), adjunct al ministrului de Interne și șef al Direcției Generale a Siguranței Statului hotărâ în mod irevocabil soarta mai multor personalități ale vieții politice și generali ai armatei române: „3.3.1948. Să li se aplice 50.000. Restul vor fi trimiși în judecata T[ribunalului] M[ilitar]”. Acest „rest” era constituit din: generalii Gabriel Negrei, Vasile Zorzor, Grigore Stoika, Alexandru Gheorghieș, Ermil Gheorghiu; cpt.-cdor Gheorghe Mocanu; maior Ion Fetecău; lt.-cdor Mircea Cioroiu; lt. Paul Romeo Vasiliu (invalid de război 100%); plt. maj. Gheorghe Albu. Alături de ei erau: Constantin Țincu și Florica Spirescu, funcționari în Ministerul Afacerilor Externe; Dumitru Ghițulescu, directorul Reformei Agrare în Ministerul Agriculturii³⁸.

Instrumentarea dosarului și judecarea procesului s-au operat în regim de urgență și cu înregistrarea a numeroase abuzuri și ilegalități. În primul rând, arestarea, deținerea și anchetarea lor timp de 8-10 luni se făcuse fără îndeplinirea formalităților legale³⁹. La declarațiile date în cadrul procesului Iuliu Maniu – Ion Mihalache au fost adăugate noile declarații, luate în cursul anchetelor desfășurate la închisoarea militară Malmaison, la M.A.I. – Siguranță și la închisoarea Tribunalului Regiunii a II-a Militare București din str. Uranus, după îndelungi și repetate interogatorii, derulate în condiții foarte dure⁴⁰. Ulterior, în cadrul interogatoriilor din proces și în apărarea scrisă, unii inculpați (precum generalul Zorzor și plt. major Albu) au denunțat constrângerile fizice și morale la care au fost supuși pentru a face declarații convenabile scopurilor urmărite de anchetatori,

³⁶ ASRI, F.,D”, Dosar 1680, f. 92; Beldiman 2000, p. 69-70.

³⁷ Henegariu 1999, *passim*; pentru rechizitoriu cf. p. 254 și urm., 325-327.

³⁸ ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 8, f. 391.

³⁹ ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 4, f. 98.

⁴⁰ Generalul Zorzor arăta că fusese anchetat 17 zile în șir, zi și noapte, câte trei ședințe pe zi; în finalul apărării sale, de pe poziția avizată a juristului de marcă, el făcea următoarea afirmație: „[...] Să țineți cont însă de regimul prevenției executate, care a fost mai aspru decât cel legal de muncă silnică (a se vedea art. 80 și urm. C.P.)” – ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 4, f. 107.

cât și falsificarea, în același sens, a conținutului acestor declarații⁴¹. Organele de anchetă nu au ținut seama de faptul că unii dintre arestați aveau probleme grave de sănătate, ei suferind – chiar în timpul cercetărilor – operații dificile (generalii Negrei, Zorzor, Stoika și Gheorghieș).

La 27 februarie 1948, Mihail Dulgheru (Dulberger), Inspector General din Direcțiunea Generală a Siguranței Statului, semna procesul-verbal de sinteză a rezultatelor anchetei și de constatare a infracțiunilor reținute în seama celor 13 membri ai „Lotului III”⁴². Referatul introductiv al Procuraturii Militare de pe lângă Tribunalul Regiunii a II-a Militare București din 24 aprilie 1948 făcea încadrarea juridică a infracțiunilor; pe baza lui, comandantul Regiunii a II-a Militare București emitea, trei zile mai târziu, ordinul de trimitere direct în judecată, în stare de arest⁴³. A fost fixată data de 19 mai pentru începerea procesului.

Arbitrarul a marcat întreaga instrumentare și desfășurare a procesului. Celor mai mulți inculpați li s-au fixat apărători din oficiu, care nu i-au contactat înainte de proces și au produs pledoarii formale, lipsite de vigoare și demnitate; totodată, inculpații nu au avut posibilitatea să consulte în mod corespunzător și în timp util documentele din dosarul cauzei și din cel al procesului Iuliu Maniu – Ion Mihalache, pentru a-și organiza apărarea și au sesizat în mai multe cereri președintelui Tribunalului procedura de judecată îndeplinită incomplet⁴⁴. Lotul judecat nu era format din toți membrii componenți ai comitetului de conducere a C.P.M.; deși arestați cei mai mulți, dintre ei fuseseră inculpați, în „Lotul III”, pe criterii incerte, numai patru, restul fiind eliberat încă din luna decembrie a anului 1947. Unul dintre inculpați nu făcuse parte din C.P.M. (generalul Gheorghieș), iar doi nici nu erau înscrisi în P.N.Ț. (generalul Gheorghiu și cpt.-cdor Mocanu). Nu s-a făcut instrucția și nu au fost identificate corpuri delictive, iar Referatul introductiv invoca probe inexistente⁴⁵. Puțini dintre martorii apărării s-au prezentat la proces, fie pentru că au refuzat să depună mărturie, fie că nu au fost anunțați să se prezinte la audieri (cei aflați în libertate), fie că nu au fost transportați de la locurile de detenție. Regimul de urgență în care s-au desfășurat preparativele indică, o dată în plus, intenția guvernanților de „a rezolva operativ problema”, fără preocuparea minimală de stabilire a circumstanțelor reale ale faptelor și a semnificației lor.

După consumarea rapidă a procesului, având pe rol dosarul nr. 1861 (pe parcursul a doar trei zile, 19-21 mai 1948), instanța pronunța sentința nr. 777 din data de 27 mai 1948, încadrând penal delictivele de care au fost găsiți vinovați inculpații: „Faptele astfel stabilite constituiesc crimele și delictivele de complot întru răzvrătire și insurecție armată; crima de înaltă trădare prin necredință; sustragerea de acte ale unei autorități militare; sustragerea de acte ale unei autorități publice; delictul de omisiune a denunțării

⁴¹ Apărarea generalului Zorzor și a plt. major Albu – ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 2, f. 120; ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 4, f. 98; Beldiman 2000, p. 158-173, 180-182. În declarațiile sale, generalul Zorzor nu a folosit termeni precum „organizație militară”, „acțiune de forță”, „violență”, dar aceștia se regăsesc în variantele dactilografiate (și nesemnate) ale declarațiilor atribuite lui și anexate dosarului de anchetă – ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 4, f. 93-95; Beldiman 2000, p. 96-101.

⁴² ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 1, f. 1-17; Beldiman 2000, p. 128-138.

⁴³ ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 2, f. 1-21; Beldiman 2000, p. 139-146.

⁴⁴ Cererile generalilor Negrei, Zorzor și Gheorghieș – ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 2, f. 88, 102, 110; Beldiman 2000, p. 148-149, 158, 176.

⁴⁵ ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 4, f. 100-107. Generalul Zorzor arăta: „Siguranța nu a reușit să administreze nici cel puțin un «început de probă», ci s-a limitat să trunchieze declarațiile, să mistifice chiar probele scrise administrate și să ne pună nouă, în spatele comitetului Cercului Profesional, considerat «Comitet restrâns», celor patru membri din 14-15 câți eram, fapte ce nu le cunoaștem” – ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 4, f. 100.

complotului; delictul de multiplicare și răspândire de tipărituri netrecute pe la Cenzură [...]”. Nici unul dintre acuzații militari nu și-a recunoscut vreo vinovăție. Condamnările pronunțate (cu includerea prevenției) includeau perioade de detenție cuprinse între 4 luni și 7 ani (închisoare corecțională, detenție simplă și detenție riguroasă); Florica Spirescu a fost achitată. Cele mai grele pedepse au fost rezervate generalilor Negrei, Zorzor, Stoika, Gheorghiu și cpt.-cdor Mocanu (între 5 și 7 ani detenție riguroasă)⁴⁶. Ei au fost închiși în penitenciarul Aiud⁴⁷.

Recursurile au fost înaintate Curții Militare de Casare și Justiție la 6 aprilie 1949, iar pronunțarea a fost amânată până la 21 iunie 1949, când, prin Deciziunea-minută nr. 1110, au fost respinse ca neîntemeiate⁴⁸.

Trei dintre condamnații în Procesul „Lotului martorilor” au decedat în detenție, datorită tratamentului inuman la care au fost supuși, în condițiile în care sufereau de maladii grave: generalul Negrei în penitenciarul Aiud la 29 septembrie 1951; generalul Zorzor în penitenciarul Făgăraș la 9 august 1952; generalul Stoika în penitenciarul Aiud la 16 aprilie 1950⁴⁹. Maiorul Fetecău a fost din nou condamnat în 1949 prin decizie penală la 15 ani muncă silnică pentru crime de război, fiind grațiat în 1955⁵⁰. Lt.-cdor Cioroiu a fost eliberat în 1948 prin calcularea detenției preventive, dar a fost internat într-o unitate de muncă la Canal în perioada 1950-1952⁵¹. Lt. Vasiliu a fost eliberat în 1948 prin calcularea detenției preventive. Plt. major Albu a fost eliberat din închisoare în 1950 și internat într-o unitate de muncă la Canal până în 1952⁵². Nu deținem date despre situația restului condamnaților după pronunțarea sentinței.

Cercul Profesional Militar s-a numărat printre cele mai puternice organizații profesionale ale P.N.Ț. și prima reactivată după război, având o structură încheagată, coerentă și o activitate în limitele legalității și ale prevederilor statutare, cu rezultate notabile, dată fiind valoarea și instruirea membrilor săi, ca și motivarea implicării lor active în plan politic. Prin orizontul de speranță pe care l-a oferit, el a polarizat interesul masei militarilor deblocați și trecuți în rezervă în anii 1945-1946, cunoscând astfel o creștere fără precedent a numărului membrilor săi. El a fost un corp profesional al P.N.Ț. și nu o organizație militară subversivă, cum au încercat cu obstinație (dar fără succes) să dovedească atât rechizitoriul procesului Iuliu Maniu – Ion Mihalache, cât și cel al „Procesului martorilor”.

Pe planul mai larg al orientării politicii partidului din care făceau parte, acțiunile militarilor foști membri ai P.N.Ț. și ai C.P.M. au urmărit menținerea în țară a pluralismului politic, păstrarea libertăților publice, a instituțiilor democratice și încetarea prigoanei politice comandate de sovietici. Intenția declarată oficial de înlocuire a guvernului comunist a reprezentat însăși rațiunea existenței opoziției, recunoscută prin acceptarea principiului pluripartidismului și garantată prin Constituție.

Instanța nu a putut produce dovezi viabile în sprijinul acuzației după care conducerea C.P.M. a desfășurat activități care vizau provocarea insurecției armate, a războiului civil sau erau contrare intereselor statului; aceasta urmărea doar studiul problemelor legate de armată, refacerea prestigiului ei, grav afectat de măsurile aplicate

⁴⁶ ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 2, f. 2-19; Beldiman 2000, p. 189-216.

⁴⁷ ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 5, f. 89.

⁴⁸ ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 3, f. 67-70; Beldiman 2000, p. 217-218.

⁴⁹ ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 5, f. 249-250; ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 6, f. 4; ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 8, f. 458; ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 9, f. 2-3; Beldiman 2000, p. 232-234.

⁵⁰ ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 5, f. 1-4, 69; Beldiman 2000, p. 229-231.

⁵¹ ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 7, f. 209-213.

⁵² ASRI, F.,P”, Dosar 10.718, vol. 5, f. 179.

de comuniști, introducerea unei doctrine militare țărăniste, întocmirea proiectelor unitare de organizare a armatei, în condițiile limitării drastice a efectivelor și dotării prin prevederile Tratatului de Pace, proiecte aplicabile după preluarea puterii prin alegeri libere⁵³.

În anii frământați ai sfârșitului deceniului 5, activitatea de ansamblu a P.N.Ț. era condusă în direcția stăvilirii abuzurilor guvernului comunist antinațional, sprijinit de armata sovietică de ocupație. Cercul Profesional Militar a oferit exemplul unor atitudini demne și a unor modalități de împotrivire față de tendințele manifeste de aservire a țării⁵⁴.

Abrevieri

ASRI	– Arhiva Serviciului Român de Informații, București.
C.P.M.	– Cercul Profesional Militar.
E.C.P.	– Direcția Politică a Armatei (Educație, Cultură, Propagandă).
f.	– filă, file (de dosar arhivă).
F„D”	– Fond „Documentar” (ASRI).
F„P”	– Fond „Penal” (ASRI).
I.O.V.R.	– Invalizi, Orfani, Văduve de Război.
M.A.I.	– Ministerul Afacerilor Interne.
P.N.Ț.	– Partidul Național Țărănesc.
S.I.A.	– Serviciul de Informații al Armatei.
S.S.I.	– Serviciul Special (Secret) de Informații.
vol.	– volum (de dosar arhivă).

Bibliografie

Beldiman 2000	– C. Beldiman (ed.), <i>Procesul generalilor. Cercul Profesional Militar al Partidului Național Țărănesc (1946-1948). Documente</i> , București, 2000.
Beldiman 2018a	– C. Beldiman, <i>General de brigadă Gabriel Negrei</i> , în <i>AT</i> , 1-2, 2018, sub tipar.
Beldiman 2018b	– C. Beldiman, <i>General de brigadă Vasile Zorzor</i> , în <i>AT</i> , 3-4, 2018, sub tipar.
Chirițoiu 1997	– M. Chirițoiu (ed.), <i>Lovitura de stat de la 30 decembrie 1947. Preliminarii militare, consecințe politice</i> , București, 1997.
Ciucă 2001	– M. D. Ciucă (ed.), <i>Procesul lui Iuliu Maniu. Documentele procesului conducătorilor Partidului Național Țărănesc, vol. I-IV</i> , București, 2001-2005.
Duțu 2016	– A. Duțu, <i>Armata Română în vremuri de cumpănă 1945-1965</i> , INST, București, 2016.

⁵³ Henegariu 1999, p. 817-836 (Declararea recursului în anulare a sentinței procesului Iuliu Maniu – Ion Mihalache a procurorului general al României și Decizia Curții Supreme de Justiție din 12 octombrie 1998 de casare a sentinței acestui proces).

⁵⁴ Henegariu 1999, p. 854-855, 887-889.

- Giurescu 2008 – D. C. Giurescu, *România în anii 1944-1947. Evoluția internă*, în vol. coord. D. C. Giurescu, *Istoria românilor. România în anii 1940-1947*, vol. IX, București, 2008, p. 509-610.
- Giurescu 2010 – D. C. Giurescu, *Lichidatorii. România în 1947*, București, 2010.
- Henegariu 1999 – N. Henegariu (ed.), *Teroarea. Documente ale procesului Iuliu Maniu – Ion Mihalache*, București, 1999.
- Onișoru 2008 – G. Onișoru, *Operațiunea Tămădău: desființarea Partidului Național Țărănesc (1947)*, INST, București, 2008.
- Pelin 1997 – M. Pelin (coord.), *Cartea Albă a Securității. 23 august 1944-30 august 1948*, vol. I, SRI, București, 1997.
- Pop 2010 – M. Pop, *Aspecte privind activitatea Cercului de Studii al Partidului Național și Național Țărănesc în perioada 1921-1937*, în *Țara Bârsei* (S.N.), 9, 2010, p. 196-213.
- Scurtu 1994a – I. Scurtu, *Istoria Partidului Național-Țărănesc*, ediția a II-a, București, 1994.
- Scurtu 1994b – I. Scurtu (coord.), *România. Viața politică în documente. 1947*, ASR, București, 1994.
- Scurtu 1995 – I. Scurtu, *Iuliu Maniu. Activitatea politică*, București, 1995.
- Scurtu 1996 – I. Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, București, 1996.
- Scurtu, Buzatu 1999 – I. Scurtu, G. Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, București, 1999.
- Spânu 2017 – A. Spânu, *Lecția de educație națională și patriotică a generalului Vasile Zorzor (1940)*, în *Document. BAMR*, XIX, 1, 2017, p. 65-71.
- Suciu 1998 – I. P. Suciu, *Arestarea și condamnarea grupului de generali și ofițeri din Secția Militară a P.N.Ț.*, în vol. ed. R. Rusan, *Actele Simpozionului „Memorialul Sighet”*. Anul 1947, București, 1998, p. 544-549.
- Șperlea 2003 – F. Șperlea, *De la Armata Regală la Armata Populară: sovietizarea Armatei Române*, București, 2003.
- Șperlea 2008 – F. Șperlea, *Armata Română: de la război la pace, 1944-1947*, în vol. coord. D. C. Giurescu, *Istoria românilor. România în anii 1940-1947*, vol. IX, București, 2008, p. 673-702.
- Zorzor 2003 – Ș. Zorzor, *Munca în uniformă kaki*, în *Memoria*, 44-45, 2003, p. 98-117.

Creators of Great Romania – Remembrance at Centenary. The Destiny of Members of Military Professional Section of the National Peasant Party

Abstract

After the 6th of March 1945, one of the main directions of the Communist governors was rapid and complete destruction of Romanian Royal Army and its replacement with “The Popular Army”, instrument that was compulsory in implementing the “regime of popular democracy” which was closely supervised by the Soviets. Step by step, taking advantage of the content of Armistice Convention and Peace Treaty of Paris, Petru Groza’s Government intensively launched the campaign (which was anterior begun) of suspending the officers and NCOs from Romanian Royal Army. These were actually political purges. Between May 1945 – May 1948, about 2/3 of the military forces which had been in charge at the end of war were released from the army due to political or other non-legal reasons. From a statistical point of view, this process meant dismissing of 32.000 military forces (officers and NCOs).

The suspended officers and NCOs grouped and protested, in an organised manner, against the abusive measures applied by the Communist regime in the army and asked for their reinstatement in legal rights. In this context, the opposition parties (especially National Peasant Party) intensified the efforts to attract in their organizations the retired militaries, the dismissed ones and even those from active forces. Thus, we may observe a phenomenon of an unprecedented increase of military members of opposition parties. This fact had important consequences on the activities of the political parties. At the same time, the regime targeted the development of the phenomenon and waited for the right moment to apply measures for its annihilation.

According to Iuliu Maniu’s testimony at the political process from October-November 1947, the Section of Military Studies and Documentation (briefly, the Military Section) of National Peasant Party was founded in 1926. The works elaborated by this professional commission of the party proved to be extremely useful for re-organisation of the Romanian Royal Army since 1928 when the National Peasant Party became a governmental party.

According to the Statute of the National Peasant Party from 1935, besides the political organization, there were auxiliary organisms (professional sections being among them) whose aim was to train their members in specific domains of activities according to party’s program. These professional sections officially existed since 1938.

In October 1946, a leading committee comprising 10 members was elected: general Gabriel Negrei (president); col. Ștefan Stoika (senior vice president); generals Vasile Barbu, Vasile Zorzor and Grigore Stoika (vice presidents). At that time, in Romania, there were 2800 officers registered in military sections of the party. Among these 60% were suspended, 30% retired and 10% in charge.

General Negrei synthesized the role and the importance of the Military Section and later on Military Professional Section of the National Peasant Party: this “[...] comprises a large part of the reserve officers which represent the base for a future army and our nation force. National Peasant Party is interested (not only from an elective point of view) in bringing together as many as possible of these disciplined people, with the experience of the two wars, with an homogenous moral and technical knowledge from various fields, to initiate them in democratic ideology of the right time, of the peasants’ state and not to let them to be influenced by extremist ideas. Among them there are mature veterans, but also young officers and inferior ranks from army. Some

of them, due to their ideas, could be part of the Section for Studies and others could be enrolled in professional section because of their executive roles. Due to these characteristics, the Military Professional Section is different from other sections of unique specialisation; some of its members have various specialties such as military, strategy and tactics, technical, aviation, industry, teachers, administration, doctors, economists, lawyers etc. Such energies and skills should not be neglected (as it has been until now) because they are available due to the fact that most of these people do not have exhausting occupations; thus, the state should use them, as it was done in Germany, where people suspended from army were activated in functions and consequently there were no dissatisfied, broken down people, with no possibility to earn a living [...]”.

Leaders of the Military Professional Section were arrested by Communist authorities and investigated for political reasons at Ministry of Internal Affairs. In May 1948, they were sued in the “Group of Witnesses” within the trial of the National Peasant Party leaders at the Bucharest Military Tribunal and sentenced to years of rigorous detention for “conspiracy for rebellion”.

Among them we make a special mention for Brigade General (Artillery) Gabriel Negrei and Brigade General (Gendarmerie) Vasile Zorzor, died in prison, being subjected to an extermination regime. Outstanding figures of Romanian career soldiers for the first half of the 20th century they reached the top of military hierarchy through hard work, respect of law and exemplary moral conduct. In the dramatic context of the instauration of the Communist regime in Romania, their life was of an emblematic tragic specific for those hard times. Gen. Gabriel Negrei and Gen. Vasile Zorzor, colleagues at the Military Professional Section of the National Peasant Party, have been among Romanian generals, war heroes and creators of the Great Romanian Union in 1918 on the battlefield. The remembrance of these elite figures is a duty 70 years from the trial the and in the anniversary context of the Centenary of Great Romania.